

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

- Aan:
Zie verzendlijst.

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/92/095/1904	14 mei 1992

Onderwerp
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 34/92)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in de voormalige Joegoslavische federatie.
3. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Kolonel der Grenadiers

Bijlagen	Bezoekadres	Doorkiesnummer
één	Kalvermarkt 28	318 6634
	's-Gravenhage	

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/92/095/1904, d.d. 14 mei 1992

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken

t.a.v. AMAD

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

34/92

(Afgesloten 141200 MEI 1992)

Servië/JNA

De politieke leiding van het nieuwe Joegoslavische staatsverband heeft nadere gegevens bekend gemaakt over de beoogde herstructurering van de oude federale strijdkrachten (JNA) tot het leger van de nieuwe staat. Op grond van deze plannen zal het leger een omvang krijgen van 80.000 - 85.000 man, ongeveer de helft van de huidige organieke sterkte van de JNA. De dienstplichttijd, momenteel 12 à 14 maanden, zal worden teruggebracht tot 6-8 maanden. Het aandeel beroepsmilitairen in de krijgsmacht zal groeien ten opzichte van de huidige situatie. Van groot belang is de melding dat militairen in de toekomst geen lid meer mogen zijn van een politieke partij. Dit vormt in ieder geval formeel een breuk met het communistische verleden van de JNA, toen het lidmaatschap van de communistische partij vereist was voor een officiersfunctie. Kennelijk moet de genoemde bepaling onderstrepen dat wordt gestreefd naar depolitisering van de krijgsmacht binnen het nieuwe staatsverband. Naar verwachting zal echter vooralsnog sprake blijven van belangrijke invloed van orthodox-communistische kringen op het leger.

Overigens werd bekend gemaakt dat de terugtrekking van JNA-militairen van Servische/Montenegrijnse nationaliteit uit Bosnië-Herzegovina per 19 mei voltooid zal zijn. Tevens werd bevestigd dat de terugtrekking van de overgebleven JNA-eenheden uit Kroatië zal worden voltooid als de VN-vredesmacht in die republiek (UNPROFOR) op volledige sterkte zal zijn. Dit laatste zal naar verwachting op zeer korte termijn (medio mei) gerealiseerd worden.

Vermeldenswaard is dat een aantal van de vorige week ontslagen opperofficieren, met name de voormalige bevelhebber van de eenheden in Bosnië-Herzegovina, Kukanjac, momenteel in de (pro)-Servische pers wordt beschuldigd van lafheid en incompetentie. Dit onderstreept dat de betreffende personen mede zijn ontslagen om als "zondebok" te dienen voor de tegenvallende militaire prestaties van de JNA in Kroatië en Slovenië en voor het uiteenvallen van de oude federatie. Er zijn ook aanwijzingen dat een aantal van hen is ontslagen als gevolg van het feit dat zij zich gekeerd hadden tegen de politieke leiding van Servië, met name president Milosevic en de Servische vertegenwoordiger in het presidium Jovic. Overigens is vermeldenswaard dat een van de ontslagen officieren, de voormalig plv CGS Raseta, erop heeft gewezen dat de militairen handelden in opdracht van de politici en dat laatstgenoemden derhalve de verantwoordelijkheid voor het legeroptreden droegen.

De leider van de extreem-nationalistische Chetniks, Seselj, heeft gesteld dat de 100.000 Kroaten in Servië deze republiek onmiddellijk dienen te verlaten om plaats te maken voor Servische vluchtelingen uit Kroatië. Seselj sprak in dit kader van een "bevolkingsuitwisseling". Een dergelijke oproep kan leiden tot vervolging van de etnische Kroaten in Servië, zoals nu reeds gebeurt met de etnische Albanezen en in minder mate met de Hongaren in Servië.

Gisteren is in Ravna Gora, een van de belangrijkste bases van het Joegoslavische verzet in de Tweede Wereldoorlog, een standbeeld onthuld voor Mihajlovic,

een koningsgezind verzetsleider en de belangrijkste rivaal van Tito. Mihajlovic werd kort na de oorlog door de communisten geëxecuteerd. Bij gelegenheid van deze onthulling riep oppositieleider Draskovic opnieuw de Servische bevolking op de communistische leiders van Servië ten val te brengen. Overigens sloot hij zich tevens aan bij de kritiek op de recent ontslagen generaals van de JNA, die volgens hem verantwoordelijk waren voor een "oneervolle oorlog" en het verlies van grote gebieden.

Bosnië-Herzegovina

De gevechten in Bosnië-Herzegovina hebben ook de afgelopen dagen voortgeduurd. De beschietingen op Sarajevo waren enkele dagen vrijwel geheel gestaakt, maar zijn inmiddels weer hervat. In alle andere delen van de republiek was onverminderd sprake van gevechten tussen de Serviërs, inclusief de JNA (waarover de "Joegoslavische" autoriteiten formeel geen gezag meer bezitten) enerzijds en Kroatische en Moslim-milities anderzijds. In het noorden is door laatstgenoemden een aanval uitgevoerd op Servische stellingen, die volgens Kroatische meldingen succesvol was. Dit zou inhouden dat de eerder deze week gemelde territoriale corridor tussen de Servische gebieden in het oosten en het westen van de republiek weer is doorbroken.

Volgens recente persberichten zouden met name in Sarajevo, maar mogelijk ook elders in Bosnië-Herzegovina, leden van de Servische milities in de door hen gecontroleerde delen huiszoekingen houden. Burgers van Servische afkomst zouden onder dwang worden opgenomen in de betreffende milities. De niet-Serviërs zouden worden "geterroriseerd". Hoewel deze meldingen niet bevestigd kunnen worden, lijken zij alleszins geloofwaardig. Op deze wijze kunnen de Servische milities zich versterken, maar ook bepaalde delen van Sarajevo etnisch "zuiver" maken. Overigens kan niet worden uitgesloten dat andere milities in Bosnië-Herzegovina zich in de door hen beheerste lokaties eveneens aan dergelijke praktijken schuldig maken.

Dit laatste wordt geïllustreerd door een mededeling van het VN-commissariaat voor hulp aan vluchtelingen, waarin wordt gesteld dat de vluchtelingenstroom in Bosnië-Herzegovina niet een gevolg, maar een doel van de oorlog is. De etnische milities zouden leden van andere bevolkingsgroepen bewust uit de door hen beheerste gebieden verdrijven. Volgens de bedoelde verklaring zijn momenteel meer dan 600.000 inwoners van Bosnië-Herzegovina op de vlucht, waarvan 250.000 binnen de republiek zelf. Als verschil met de situatie in Kroatië vorig jaar werd aangegeven dat de Bosniërs minder kunnen rekenen op "lokale solidariteit", zodat zij er feitelijk erger aan toe zijn dan toendertijd de vluchtelingen uit Kroatië. In totaal zouden nu meer dan 1,2 miljoen Joegoslaven hun woonplaats ontvlucht zijn.

Gisteren is bekend gemaakt dat de Servische gebieden in Bosnië-Herzegovina, die zich in reactie op de internationale erkenning van de Bosnische onafhankelijkheid eveneens onafhankelijk hebben verklaard, zijn overgegaan tot de vorming van een eigen parlement en regering. De leider van de belangrijkste Servische partij, Karadzic, stelde dat "na de oorlog" verkiezingen zullen worden gehouden voor dit parlement. Daarnaast werd bekend gemaakt dat de grenzen van het Servische gebied formeel zijn vastgesteld en dat een volkslied en een vlag zijn gekozen. Overigens zijn deze identiek aan die van het nieuwe "Joegoslavische" staatsverband, hetgeen ongetwijfeld verband houdt met het feit dat men de mogelijkheid van aansluiting van de Servische gebieden bij deze nieuwe staat wil openhouden. Karadzic heeft reeds meermalen gesteld dat deze aansluiting tot de mogelijkheden behoort, indien onderhandelingen tussen de bevolkingsgroepen van Bosnië-Herzegovina niet tot een structurele politieke oplossing van de tegenstellingen leiden.

Het Servische parlement riep de EG op zijn bemiddelingspogingen tussen de etnische groeperingen, die vorige week waren opgeschort in verband met de voortdurende strijd, te hervatten. Dit zou vóór 19 mei moeten worden gereali-seerd. In verband hiermee stelde het parlement dat de Bosnische Serviërs eenzijdig een staakt-het-vuren hadden ingesteld, dat op die datum zou verlopen. Dit bestand heeft echter niet tot een blijvende vermindering van de gevechten geleid. Aangenomen moet worden dat de gemelde uitspraken vooral politiek-propa-gandistische doelen dienen.

Eerder deze week is gemeld dat de Servische autoriteiten in Bosnië-Herzegovina alle weerbare Servische mannen, inclusief degenen die hun woonplaats zijn ontvlucht, hebben opgedragen zich bij de lokale autoriteiten te melden in verband met een mogelijke oproep voor militaire dienst. Daarbij werd aangete-kend dat voor dienstweigeraars straffen waren voorzien, waaronder confiscatie van hun eigendommen. De onteigende huizen zouden dan worden gebruikt voor hervestiging van Servische vluchtelingen van elders.

Er zijn nog steeds aanwijzingen dat de Bosnische Serviërs en Kroaten, vermoede-lijk tijdens besprekingen in het Oostenrijkse Graz, verregaand overeenstemming hebben bereikt over een onderlinge verdeling van Bosnië-Herzegovina. Hoewel op onderdelen nog onenigheid zou bestaan (zo zouden de Kroaten aanspraak maken op de gehele stad Mostar, terwijl de Serviërs vasthouden aan een grens langs de door Mostar stromende rivier Neretva, waardoor ook zij een deel van de stad zouden verwerven), zou zijn afgesproken dat de Serviërs ruwweg 60% van Bosnië-Herzegovina zouden krijgen en de Kroaten 20%. In dit verband is vermeldenswaard dat een prominente Servische leider onlangs zou hebben verklaard dat de (voorma-lige) JNA in Bosnië-Herzegovina zich wil terugtrekken uit het niet door Ser-viërs opgeëiste gebied. Overigens zou een dergelijke verdeling geen recht doen aan de etnische opbouw van de Bosnische bevolking, die voor 45% uit Moslims, ruim 30% uit Serviërs en bijna 20% uit Kroaten bestaat.

Eerder deze week was aangekondigd dat in de Macedonische hoofdstad Skopje opnieuw besprekingen zouden worden gehouden tussen de president van Bosnië-Herzegovina, Izetbegovic (Moslim), en vertegenwoordigers van de nieuwe federa-tie, onder wie in ieder geval de (waarnemend) voorzitter van het presidium Kostic (Montenegrijn). Laatstgenoemden hebben echter gisteren gesteld niet aanwezig te zullen zijn in verband met hun vrees voor ontvoering door Moslims. Denkbaar is dat de werkelijke reden gelegen is in de gemelde Servisch-Kroati-sche overeenkomst omtrent opdeling van Bosnië-Herzegovina. Zo'n akkoord zou de noodzaak van verdere besprekingen tussen Serviërs en Moslims feitelijk wegne-men.

Enkele dagen geleden is GenMaj Mladic benoemd tot Chef van de Generale Staf van de Servische strijdkrachten in Bosnië-Herzegovina, die worden gevormd op basis van de (voormalige) JNA-eenheden in die republiek. Mladic had eerder dit jaar het bevel overgenomen van het JNA-korps in Knin (Kroatische Krajina) en was het afgelopen weekeinde reeds benoemd tot commandant van de federale troepen in Bosnië-Herzegovina, die -zoals gemeld- inmiddels niet meer onder federaal gezag vallen. Mladic is een relatief jonge (50 jaar) generaal van Bosnisch-Servische afkomst, die zich ten tijde van zijn verblijf in Knin heeft geprofileerd als een vertegenwoordiger van de "harde lijn". Zo verzette hij zich fel tegen de in het VN-plan voorziene terugtrekking van de JNA-eenheden uit de Krajina. Overi-gens onderstreept zijn benoeming dat, hoewel Belgrado formeel zegt geen gezag meer te bezitten over de (voormalige) JNA-eenheden in Bosnië-Herzegovina, er in de praktijk vooralsnog sprake zal zijn van tenminste een zekere invloed.

In dit verband is ook van belang dat in Bosnië-Herzegovina nog belangrijke componenten aanwezig zijn van de (voormalige) JNA-luchtstrijdkrachten. Zo zouden de afgelopen weken meerdere malen luchtaanvallen zijn uitgevoerd op Kroatische en Bosnische doelen door vliegtuigen afkomstig uit Tuzla, Banja Luka en Mostar. Hoewel het in beginsel denkbaar is dat de in Bosnië gelegerde landstrijdkrachten volledig onder lokaal Servisch bevel zouden komen, is dit vrijwel onmogelijk voor de gemelde JNA-luchtcomponent, onder meer omdat het vliegverkeer boven de republiek in handen van JNA-verkeersleiders blijft.

De ontwikkelingen in Bosnië-Herzegovina hebben ook belangrijke gevolgen voor de Joegoslavische defensie-industrie, waarvan belangrijke componenten zijn gevestigd in de republiek. De belangrijke fabrieken rond Banja Luka bevinden zich in Servische handen en lijken onbedreigd, maar de vestigingen rond Mostar en Sarajevo zijn reeds diverse malen door Kroaten beschoten. In dit verband zou reeds een deel van het machinepark zijn overgebracht naar Servië. Enkele fabrieken in West-Herzegovina zouden geheel door Kroatische gevechtsgroepen zijn overgenomen.

Kroatië

Ook in Kroatië blijven de gevechten doorgaan. Volgens Kroatische media zouden de afgelopen dagen onder meer beschietingen hebben plaatsgevonden op Karlovac, dat is gelegen ten zuidwesten van Zagreb en derhalve buiten de voorziene legeringsgebieden van UNPROFOR (UNPA's). Ook Gospic (Krajina) en Osijek (Oost-Slavonië) zouden zijn beschoten. Anderzijds zouden volgens een melding van de EG-waarnemersmissie de Kroatische (para-)militaire organisaties in Oost-Slavonië, ten zuiden van Vinkovci aan de grens met Bosnië en Servië, een aantal dorpen hebben heroverd. Dit onderstreept dat de Kroaten op lokaal niveau in staat zijn tot succesvolle tegenacties.

In Kroatië blijven de pogingen om etnisch homogene gebieden te creëren voortgaan. In Oost-Slavonië zouden Serviërs leden van andere etnische groeperingen (voornamelijk Kroaten, maar ook Hongaren, Duitsers, Oekraïners en Ruthenen) dwingen hun woonplaats te verlaten. Anderzijds zijn er ook meldingen van deportaties van Serviërs door Kroaten uit de door hen gedomineerde streken. Waarschijnlijk vinden deze deportaties reeds geruime tijd plaats, maar met de komst van VN-functionarissen naar de omstreden delen van Kroatië nemen de bevestigingen ervan uit neutrale bron toe. Deze veranderingen in de bevolkings-samenstelling staan haaks op het VN-vredesplan, waarin onder meer wordt gesteld dat de samenstelling van de lokale overheden moet worden teruggebracht tot de vooroorlogse situatie.

Vertegenwoordigers van de Serviërs in Oost-Kroatië hebben de vrees geuit dat Belgische leden van UNPROFOR incidenten zouden uitlokken teneinde de missie van de vredesmacht te doen mislukken. Dit zou verband houden met de "pro-Kroatische opstelling" van België. Vermoedelijk zijn deze beschuldigingen het gevolg van het feit dat de Belgische ambassadeur in Belgrado de afgelopen week zware kritiek had geuit op de JNA naar aanleiding van de dood van een Belgische EG-waarnemer tijdens beschietingen door het leger.

Internationale vredesinspanningen

In verband met de aanhoudende gevechten in Bosnië-Herzegovina heeft het hoofd van de EG-waarnemersmissie inmiddels de overgebleven missieleden uit die republiek teruggetrokken. Hij heeft aan de leiders van de etnische groeperingen laten weten dat hij graag het werk in Bosnië-Herzegovina zou hervatten en hen gevraagd hun invloed aan te wenden om de voorwaarden daarvoor te creëren.

De Secretaris-Generaal van de VN, Ghali, heeft de Veiligheidsraad geadviseerd het hoofdkwartier van UNPROFOR terug te trekken uit Sarajevo. Daarbij wees hij op de instabiele situatie rond deze stad. Overigens was reeds eerder deze week gesteld dat de functie van het hoofdkwartier in het gedrang was gekomen door de aanhoudende gevechten in Bosnië-Herzegovina, die verbindingen met Kroatië sterk bemoeilijkten. Ghali herhaalde dat momenteel de voorwaarden voor stationering van een VN-vredesmacht in Bosnië-Herzegovina ontbraken. Hij nodigde de EG uit het initiatief te nemen tot het "sluiten en handhaven" van vrede in Bosnië-Herzegovina.

De lidstaten van de CVSE hebben besloten Joegoslavië (feitelijk Servië/Montenegro) tot 30 juni a.s. uit te sluiten van CVSE-activiteiten als bestraffing voor de agressie in Bosnië-Herzegovina. De schorsing geldt zelfs tot het einde van het jaar in aangelegenheden met betrekking tot laatstgenoemde republiek. Deze beslissing was mogelijk omdat de Russische regering haar verzet tegen een Amerikaans voorstel in die richting had opgegeven. Het betreffende besluit houdt onder meer in dat eventuele verdere initiatieven van CVSE ten opzichte van Joegoslavië niet meer kunnen worden getroffen door een veto van de "Joegoslavische" regering.

Eerder deze week hadden de EG-landen reeds besloten hun ambassadeurs uit Belgrado terug te roepen in verband met de Servische verantwoordelijkheid voor de voortdurende van het geweld in Bosnië-Herzegovina, een stap die later werd gevolgd door de Amerikaanse regering. De voorzitter van de EG-conferentie over Joegoslavië, Carrington, heeft verder gewaarschuwd tegen pogingen om Bosnië-Herzegovina op te delen, omdat deze strijdig zijn met de internationale erkenning van de Bosnische onafhankelijkheid. Er zijn nog geen aanwijzingen dat de genoemde stappen de Servische opstelling in belangrijke mate zullen beïnvloeden.

Conclusie/voorzicht

In Kroatië blijft sprake van gewapende incidenten. Hoewel deze incidenten mogelijk zullen afnemen als de VN-vredesmacht de volledige verantwoordelijkheid zal hebben overgenomen voor de veiligheidssituatie in de door Serviërs gedomineerde gebieden, kan de wederzijdse deportatie van etnische minderheden de verdere uitvoering van het vredesplan doorkruisen.

Hoewel de gevechten in Bosnië-Herzegovina naar verwachting voorlopig zullen blijven voortgaan, zouden geheime afspraken tussen Bosnische Serviërs en Kroaten over de opdeling van de republiek (ruwweg 60%-20%) kunnen leiden tot een verbreking van de samenwerking tussen Moslims en Kroaten en tot beëindiging van de strijd tussen Serviërs en Kroaten. Voor de Moslims, die meer dan 40% van de bevolking vormen, zou bij een dergelijke verdeling slechts een kleine rompslaat overblijven, terwijl voor de Serviërs en de Kroaten de optie van aansluiting bij Servië c.q. Kroatië open zou staan. Op basis van zo'n verdelingsovereenkomst zou derhalve de strijd in Bosnië-Herzegovina geleidelijk kunnen afnemen, al moet worden aangenomen dat de Moslims zich gewapenderhand zouden blijven verzetten tegen een dergelijke opdeling.

In Servië is sprake van een groeiend nationalisme. Dit kan de sociale spanningen in de republiek verder verscherpen, maar ook leiden tot een verhevigde vervolging van niet-Servische bevolkingsgroepen in de republiek (Kroaten, Albanezen, Hongaren).